

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Круглова Костянтина Олександровича

«Соціальний капітал як чинник суб'єктивного благополуччя
працівників підприємства з різним груповим статусом»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 053 Психологія
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність дослідження. У сучасному світі швидкими темпами прискорюється економічний розвиток суспільства, відмічається стрімкий ріст організаційної та функціональної систем, в тому числі і системи соціально-психологічних чинників, що впливають як на добробут суспільства, певної організації, так і на суб'єктивне благополуччя окремого співробітника. Тема дисертаційного дослідження Круглова К.О. розкриває питання соціального капіталу особистості як системно організованого та збалансованого ресурсу соціально-психологічних відносин особистості із суспільством та безпосереднім оточенням, що ґрунтується на довірі, та сприяє підвищенню суб'єктивного благополуччя та адаптованості особистості в соціумі. Автор зазначає, що існують певні соціально-психологічні відносини, які сприяють розвиткові особистості та підприємства та дозволяють особистості успішно адаптуватися у виробничому середовищі, тобто соціальний капітал особистості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконується в межах науково-дослідної теми кафедри психології Херсонського державного університету «Соціально-психологічні виміри становлення та розвитку особистості» (№ державної реєстрації 0119U101096).

Оцінка змісту роботи. У *вступі* представлено актуальність дослідження, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, представлено організацію й експериментальну базу дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведені дані щодо їх апробації та публікацій. Розділи дисертації чітко структуровані, у них логічне та послідовно представлені результати дослідження відповідно до мети та завдань. У роботі вірно підібрані адекватні методи діагностичного інструментарію та структура методики проведення дослідження. Це дає можливість робити висновки про обґрунтованість та взаємозв'язок основних дослідницьких категорій й запропоновану теоретичну модель.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні основи вивчення соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя особистості»* привертає увагу новизна розробки методологічних основ вивчення соціального капіталу. Ґрунтуючись на аналізі робіт провідних фахівців, які досліджували соціальний капітал та суб'єктивне благополуччя, автор зазначає, що соціальний капітал є певним ресурсом, що поєднує відносини та можливості учасників соціальної взаємодії, які характеризуються довірою, надійністю, взаємною відповідальністю. У структурі соціального капіталу виокремлює соціальні мережі, спільні норми та цінності, довіру, які утворюють єдність. Перший розділ автор завершує формулюванням вихідних положень теоретико-методологічного дослідження соціального статусу, через належність до соціально-професійної групи та через його базові компоненти, а саме, дохід, професійна належність, посада, освіта. Обґрунтовує об'єктивні та суб'єктивні виміри основних дослідницьких категорій у працівників з різним груповим статусом.

У другому розділі *«Науково-методичні засади емпіричного дослідження соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників з різним груповим статусом»* автор визначає процедуру та етапи емпіричного дослідження, визначає принципи застосування психодіагностичного інструментарію. На особливу увагу заслуговує розкриття змісту основних дослідницьких конструктів: «соціальний капітал», «психологічне благополуччя», «соціальний груповий статус». Автор застосовує системний (структурно-функціональний), психосоціальний та суб'єктивний підходи.

Ґрунтовною, чітко окресленою та послідовною є теоретична модель дослідження впливу соціального капіталу на суб'єктивне благополуччя співпрацівників з різним груповим статусом. Круглов К.О. пропонує емпіричну модель дослідження соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників з різним груповим статусом із вказуванням критеріїв, показників та відповідних методик. Обґрунтовано кількісні та якісні параметри репрезентативної вибірки емпіричного дослідження.

У третьому розділі *«Емпіричне дослідження соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників підприємства з різним груповим статусом»* здійснено порівняльний аналіз за основними складовими соціального капіталу у групах працівників (менеджерів та працівників), встановлено взаємозв'язки між соціальним капіталом та благополуччям співпрацівників з різним груповим статусом на підприємстві. На основі факторного аналізу автором встановлено типологію в

дослідницьких вибірках співпрацівників з різним груповим статусом на підприємстві виділено, а саме, «Професійне благополуччя», «Соціальне благополуччя», «Емоційне благополуччя», «Особистісне благополуччя», «Економічне благополуччя». Встановлено відмінності у групах менеджерів та виконавців у змістовному наповненні цих факторів.

Висновки, які робить здобувач, чітко сформульовані та переконливі. Вони синтезують усі основні результати дослідження, засвідчують виконання поставлених завдань та досягнення мети, узагальнення і систематизацію теорії та практики. Достовірність отриманих у дослідженні результатів забезпечується релевантністю психодіагностичного інструментарію, валідністю та надійністю дослідницьких методів, коректністю кількісного та якісного аналізування емпіричних даних.

Робота має наявні ознаки **наукової новизни**. Важливим науковим результатом роботи є: вперше розкрито структуру та зміст соціального капіталу як ресурсу, в якому втілюються взаємини та можливості учасників соціальної взаємодії; доведено особливості взаємозв'язку між характеристиками соціального капіталу та суб'єктивним благополуччям працівників підприємства з різним груповим статусом; розроблено та обґрунтовано структурно-функціональну модель соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників підприємства з різним груповим статусом; здійснено операціоналізацію основних складових дослідження; соціальний капітал розглянуто на двох рівнях – індивідуальному та груповому; поглиблено уявлення про об'єктивні та суб'єктивні критерії соціального групового статусу співпрацівників підприємства.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у застосуванні системного, психосоціального, суб'єктного підходу до розробки структурно-функціональної моделі соціального капіталу як чинника суб'єктивного благополуччя працівників підприємств з різним груповим статусом.

Практичне значення дослідження полягають у тому, що отриманні емпіричні результати, розроблена та апробована програма емпіричного дослідження, можуть стати основою для розробки конкретних рекомендацій, для прогнозу соціальної поведінки співпрацівників певної організації, тобто для оптимізації прийняття економічних та управлінських рішень. Структура роботи відповідає меті дослідження та поставленим у ньому завданням, аналіз її за розділами дозволяє виділити основні наукові результати, отримані здобувачем у ході дослідження, які характеризують теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи К.О. Круглова. Ознак порушення дисертантом академічної доброчесності не встановлено.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Надійність і вірогідність результатів наукового дослідження забезпечується методологічним обґрунтуванням його основних положень, використанням у роботі методів, адекватних меті і завданням дослідження, наскрізним характером зв'язку між етапами дослідження, репрезентативністю вибірки, відповідністю діагностичного інструментарію критеріям валідності та надійності, наявністю математичних методів для обчислювання отриманих емпіричних даних, апробацією результатів дослідження на ряді наукових та науково-практичних заходів. Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Автор має достатню кількість публікацій за темою дисертаційного дослідження. А саме, результати роботи опубліковані у 16 публікаціях, з яких 1 розділ у колективній монографії, 1 стаття у виданні, яке належить до наукометричної бази Scopus, 3 статті у фахових виданнях України з психології, 11 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

1. У першому розділі дисертаційної роботи здобувачем використано достатній обсяг дослідницького матеріалу, в результаті чого здійснено ґрунтовний і розгалужений аналіз проблеми соціального капіталу працівників підприємства з різним соціальним статусом та рівнем суб'єктивного благополуччя. Водночас у тексті роботи не достатньо чітко зазначено як соціальний капітал є певним ресурсом у поєднанні відносин та можливостей учасників соціальної взаємодії.

2. У другому розділі представлено теоретичну модель дослідження впливу соціального капіталу на суб'єктивне благополуччя співпрацівників з різним груповим статусом (рис.2.1). Вважаємо за доцільне пояснити ієрархічність досліджуваних конструктів та уточнити їх функціональний вплив.

3. Рекомендуємо подати узагальнення типології психологічного благополуччя у менеджерів та співпрацівників залежно від ресурсів соціального капіталу у вигляді моделі-схеми, що буде відповідним продовженням авторської теоретико-емпіричної моделі дослідження.

4. У тексті дисертаційного дослідження зустрічаються орфографічні, лексико-граматичні та технічні огріхи, що порушують якісне загальне сприймання наукового стилю дисертації.

Зроблені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують наукового і практичного внеску К. О. Круглова в розробку проблем соціальної та організаційної психології і є радше настановами для майбутньої дослідницької діяльності й подальшої розбудови структурно-функціональної моделі соціального капіталу.

Висновок. Дисертаційна робота Круглова Костянтина Олександровича «Соціальний капітал як чинник суб'єктивного благополуччя працівників підприємства з різним груповим статусом» є самостійною, завершеною науковою працею, яка за своїм теоретико-емпіричним змістом, новизною, теоретичним та практичним значенням відповідає спеціальності 053 Психологія та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019), вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 року, що висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її автор, Круглов Костянтин Олександрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

Херсонського державного університету

Наталія ТАВРОВЕЦЬКА

Тавровецька Наталія
Тавровецька Наталія

С. Н. Омельчук